

УДК 336.71

[https://doi.org/10.52058/2786-5274-2023-7\(21\)-88-101](https://doi.org/10.52058/2786-5274-2023-7(21)-88-101)

Білошапка Вікторія Степанівна кандидат економічних наук, доцент, професор кафедри банківської справи та страхування, Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана, пр-т Перемоги, 54/1, м. Київ, 03057, тел.: (044) 371-62-84, <https://orcid.org/0000-0002-0398-4418>

Охрименко Ірина Борисівна кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри банківської справи та страхування, Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана, пр-т Перемоги, 54/1, м. Київ, 03057, тел.: (044) 371-62-84, <https://orcid.org/0000-0002-7408-5145>

БАНКІВСЬКИЙ КОМПЛАЄНС: ЗАКОНОДАВЧЕ ПІДГРУНТЯ СТАНОВЛЕННЯ ТА ВПЛИВ ЦЕНТРАЛЬНОГО БАНКУ ЯК ФІНАНСОВОГО РЕГУЛЯТОРА НА ЙОГО РОЗВИТОК

Анотація. В статті проведено аналіз комплаєнс, який у світовій практиці набув особливого значення після написання Базельських принципів з комплаєнс-контролю. Наголошено, що функція комплаєнс важлива з позиції безпеки банківської системи. Комплексна політика НБУ протягом усього періоду функціонування незалежної України полягає у підвищенні рівня безпеки банківської системи. По суті, комплаєнс – це одна з ліній захисту від банківських ризиків.

Базельські рекомендації роз'яснюють обсяг компетенцій комплаєнс-контролю: відповідність законам і внутрішнім нормативним документам, управління конфліктами інтересів, протидія відмиванню та легалізації доходів, отриманих злочинним шляхом, протидія фінансуванню тероризму, дотримання податкового законодавства. Важливо, що комплаєнс повинен бути невід'ємною частиною корпоративної культури банку, а не тільки окремого підрозділу з комплаєнс-контролю.

Базельські рекомендації визначають, що комплаєнс необхідно здійснювати в банку з урахуванням особливостей та потреб установи, отже, стандартного та єдиного підходу до політики здійснення комплаєнс-контролю не існує. Впровадження комплаєнс допомагає організувати процеси в умовах зростання ризиків та нестабільності банківського середовища.

Управління комплаєнс-ризиками поступово має перетворитися на основну навичку, якою володіє кожен банк у сучасній жорстко регульованій галузі. Потужна незалежна функція комплаєнсу зменшує ризики, пов'язані з правовими або нормативними санкціями, фінансовими втратами або втратами

репутації, яких банк може зазнати внаслідок невиконання ним відповідних законів, правил і стандартів.

У висновку автори вказують, що система комплаєнс є важливим елементом механізму корпоративного управління, спрямованого на дотримання законодавства та внутрішніх вимог у діяльності банку.

Ключові слова: комплаєнс, контроль, політика, система, банк, ризик, законодавство, правила.

Biloshapka Viktoriya Stepanivna PhD in Economics, Associate Professor, Professor of Banking and Insurance Department, Kyiv National Economic University named after Vadym Hetman, Prospect Peremogy 54/1, Kyiv, 03057, tel.: (044)371-62-84, <https://orcid.org/0000-0002-0398-4418>

Okhrymenko Iryna Borysivna PhD in Economics, Associate Professor, Associate Professor of Banking and Insurance Department, Kyiv National Economic University named after Vadym Hetman, Prospect Peremogy 54/1, Kyiv, 03057, tel.: (044)371-62-84, <https://orcid.org/0000-0002-7408-5145>

BANKING COMPLIANCE: THE LEGISLATIVE BACKGROUND OF THE ESTABLISHMENT AND THE INFLUENCE OF THE CENTRAL BANK AS A FINANCIAL REGULATOR ON ITS DEVELOPMENT

Abstract. The article provides an analysis of compliance, which gained special importance in world practice after the writing of the Basel principles on compliance control. It was emphasized that the compliance function is important from the point of view of the security of the banking system. The NBU's comprehensive policy throughout the entire period of functioning of independent Ukraine consists in increasing the level of security of the banking system. In essence, compliance is one of the lines of defense against banking risks.

The Basel recommendations clarify the scope of compliance control competences: compliance with laws and internal regulatory documents, management of conflicts of interest, combating money laundering and legalization of proceeds of crime, combating terrorist financing, compliance with tax legislation. It is important that compliance should be an integral part of the bank's corporate culture, and not just a separate compliance control unit.

The Basel recommendations determine that compliance must be carried out in the bank taking into account the specifics and needs of the institution, therefore, there is no standard and unified approach to the policy of compliance control. The implementation of compliance helps to organize processes in conditions of increased risks and instability of the banking environment.

Compliance risk management must gradually become a core skill that every bank possesses in today's highly regulated industry. A strong independent compliance function reduces the risks associated with legal or regulatory sanctions, financial or reputational losses that a bank may experience as a result of its failure to comply with relevant laws, regulations and standards.

In the conclusion, the authors indicate that the compliance system is an important element of the corporate governance mechanism aimed at compliance with legislation and internal requirements in the bank's activities.

Keywords: compliance, control, policy, system, bank, risk, legislation, rules.

Постановка проблеми. Останніми роками концепція змін до інспектування та нагляду в Україні базується на ризик-орієнтованому підході. Є два важливі параметри: рівень впливу банку на банківську систему і рівень ризиків у цьому банку. Якщо банк системно важливий і ризики великі, то якісь збої в роботі системи внутрішнього контролю, в системі управління ризиками можуть негативно вплинути не лише на банківську систему, а і на державу в цілому. Поява системи комплаєнс є глобальною частиною згаданих змін і пов'язана як з глобалізацією світової фінансової системи, так і з процедурами й умовами ведення банківського бізнесу. Система комплаєнс, насамперед, потрібна, щоб банк діяв відповідно до своїх власних правил, чинного законодавства, кодекса доброчесності, уникаючи ризику порушення. У світовій практиці комплаєнс став набувати особливого значення після написання Базельських принципів з комплаєнс-контролю, що розглянуто в [1], а також отримав поштовх у розвитку після прийняття Закону The Sarbanes-Oxley Act of 2002 (SOX) (США), як вказано в [2]. Для вітчизняної фінансової науки і правозастосовної практики питання комплаєнсу є відносно новим, саме тому необхідно розуміти і дотримуватися вимог чинного законодавства. І поряд з тим, комплаєнс є особливою культурою, де знаходять відображення доволі чіткі принципи впровадження комплаєнс-функції.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Аналіз останніх досліджень та публікацій показує, що у зв'язку з зосередженістю банківської спільноти на питаннях стабільності, питання впровадження банківського комплаєнсу стає ще більш актуальним. Серед закордонних науковців відмічаємо Ш. Гріффіта, який детально аналізує правові засади організації служби комплаєнсу, включаючи галузеві відмінності в основних завданнях, ієрархії, бюджетуванні та кадровому забезпеченні, способах вимірювання ефективності [3, с. 2099-2106]. Дж. Міллер у своїй ґрунтовній праці вдається у ще більші деталі: окрім визначення статусу та функції головного комплаєнс-офіцера, він аналізує також специфіку повноважень з упровадження локальних норм, принципи укладання комплаєнс-програм, засади службових розслідувань щодо порушення корпоративних норм, способи закріплення відповідальності за

персоналом і механізми анонімних повідомлень з питань комплаєнсу [4, с. 223-394]. Більшість вітчизняних дослідників, в свою чергу, вказують на те, що єдиного законодавчого акту чи портфелю нормативних документів щодо комплаєнсу в Україні наразі немає. Тому банки розробляють власні політики та процедури, які спираються на різні законодавчі акти. Таке впровадження комплаєнс допомагає організувати процеси в умовах зростання ризиків та нестабільності банківського середовища і підкреслює необхідність подальших наукових пошуків у цьому напрямку.

Мета статті – висвітлення особливостей банківського комплаєнсу з визначенням законодавчого підґрунтя його становлення та ключових аспектів впливу центрального банку як регулятора на його розвиток. Для досягнення мети будуть проаналізовані процес зародження комплаєнс культури у банківській сфері України та загальні законодавчі засади комплаєнсу, а також запропоновані практичні кроки щодо управління комплаєнс-ризиками.

Виклад основного матеріалу. Комплексна політика регулятора – Національного банку України – яку ми спостерігаємо протягом усього періоду функціонування незалежної України, полягає у підвищенні рівня безпеки банківської системи. По суті, комплаєнс – це друга лінія захисту. Тобто, якщо вважати, що наразі побудовано систему управління банківськими ризиками на трьох лініях захисту, то на першій лінії – бізнес-підрозділи, на другій – підрозділи комплаєнс, третя лінія – аудит. Отже, на другій лінії комплаєнс-офіцер (комплаєнс-спеціаліст) повинен інформувати акціонерів і спостережну раду банку щодо всіх недоліків, які він бачить у банківській роботі, і якщо члени спостережної ради не вживають достатніх заходів для усунення цих недоліків, комплаєнс-офіцер (комплаєнс-спеціаліст) має право інформувати Національний банк України. При поєднанні усіх трьох ліній захисту банківська система в змозі захистити і розвивати себе в подальшому. Якщо одна з ліній захисту буде відсутня, не буде ніякого розвитку і захисту. Отже, поєднання усіх трьох ліній захисту – це необхідність, і банки повинні дотримуватися цієї концепції. В межах даної статті розглянемо саме другу лінію захисту – комплаєнс.

Звісно, основним та узагальнюючим міжнародним стандартом, який регулює комплаєнс у банках, є Документ Базельського комітету з питань банківського нагляду «Комплаєнс і комплаєнс-функція в банках» від 2005 року, що розглянуто в [1]. Документ визначає основні принципи комплаєнсу в банках:

- відповідальність ради директорів і виконавчих органів за загальний контроль в ефективному управлінні комплаєнс-ризиками;
- незалежність комплаєнс-функції, що означає наявність офіційного статусу комплаєнс-служби в банку;
- наявність усіх необхідних ресурсів для здійснення комплаєнс-контролю;

- взаємодія із системою внутрішнього аудиту;
- міжнародні питання;
- аутсорсинг окремих завдань системи комплаєнсу.

Обсяг компетенцій комплаєнс-контролю Базельські рекомендації роз'яснюють так: відповідність законам і внутрішнім нормативним документам, управління конфліктами інтересів, протидія відмиванню та легалізації доходів, отриманих злочинним шляхом, протидія фінансуванню тероризму, дотримання податкового законодавства. Важливо, що в цьому документі зазначено, що комплаєнс повинен бути невід'ємною частиною корпоративної культури банку, а не тільки окремого підрозділу з комплаєнс-контролю.

Однак, ті ж Базельські рекомендації визначають, що комплаєнс повинен з ураховувати особливості та потреби банку, отже, стандартного та єдиного підходу до політики комплаєнс – не існує. Попри те, що цей документ Базельського комітету опублікований ще 13 років тому і він є визначальним у сфері комплаєнс, його норми мають лише рекомендаційний характер. Керівництво більшості банків в Україні досі не вважає за потрібне створювати реальні комплаєнс-служби, а управління комплаєнс-ризиками здійснюється переважно номінально, не маючи практичного застосування.

Чому банківський комплаєнс такий важливий? Бо банки просто зобов'язані виконувати необхідні вимоги регулятора, інакше їх може очікувати:

- втрата ділової репутації та ліцензії;
- блокування кореспондентських рахунків або їхнє повне закриття;
- застосування персональних санкцій до співробітників та керівництва банку;
- накладення багатомільйонних штрафів.

Історія комплаєнс у банківському секторі офіційно починається у 2005 р., коли світ побачив 10 Принципів організації комплаєнсу в Банківських інституціях, видані Базельським комітетом з банківського нагляду у документі «Комплаєнс і його функції в банках»[1].

Хоча до того, у жовтні 2000 р., були опубліковані Загальні директиви (вказівки) з протидії відмиванню доходів у приватному банківському секторі, які включають 11 базових принципів, відомих під назвою Вольфсберзькі принципи, що викладені в [5].

Принципи, що розробляє Вольфсберзька група, формально не маючи юридичної сили, є публічним зобов'язанням банків-учасників слідувати певним етичним правилам. Враховуючи реальний вплив членів Групи, які контролюють значну частину світового грошового обігу, прийняття ними таких принципів служить діючим стимулом для їх дотримання іншими банками.

У серпні 2008 року, на основі трирічного досвіду імплементації системи комплаєнс в зарубіжних країнах, Базельським комітетом з банківського нагляду було видано опитувальник «Імплементація принципів комплаєнс».

В 2015 році Базельський комітет з банківського нагляду означив комплаєнс дев'ятим принципом серед Принципів Корпоративного управління.

Днем народження комплаєнсу на теренах України можна вважати 28 березня 2007 року, коли Правління НБУ затвердило постановою N 98 Методичні рекомендації щодо вдосконалення корпоративного управління в банках України, де вперше зустрічається законодавчо окреслене узагальнене бачення системи комплаєнс, що ілюструє [6]. Але саме цей документ вперше в українській практиці закріплює обов'язковість застосування комплаєнс-політики (політики управління комплаєнс-ризиками).

Згідно з цим документом, комплаєнс-ризик – це ризик юридичних санкцій, фінансових збитків або втрати репутації внаслідок невиконання банком вимог законодавства України, нормативно-правових актів, внутрішніх положень та правил, а також стандартів саморегулюючих організацій, що застосовуються для його діяльності. Нездатність передбачати вплив неналежних дій працівників банку може призвести до негативного суспільного резонансу та завдати шкоди репутації банку, навіть якщо не було порушено вимог законодавства України.

29 грудня 2014 року, Правління НБУ видає Постанову 867, де прописує основні вимоги системи комплаєнс як елементу внутрішньобанківської системи контролю, а також зобов'язує банки до її створення в чітко встановлені строки, що розглянуто в [7].

Згідно Положення про організацію внутрішнього контролю в банках України № 867, комплаєнс представляє собою дотримання банком законодавчих актів, ринкових стандартів, а також стандартів та внутрішніх документів банку, у тому числі процедур, а комплаєнс-ризик – це ризик юридичних санкцій, фінансових збитків або втрати репутації внаслідок невиконання банком законодавчих актів, ринкових стандартів, а також стандартів та внутрішніх документів банку, у тому числі процедур.

Згідно положень Директиви 2013/36/ЄС про доступ до діяльності кредитних організацій і пруденційний нагляд за діяльністю кредитних організацій та інвестиційних компаній, а також настанов Європейського органу банківського нагляду про корпоративне управління (EBA/GL/2017/11), у 2019 році розроблене Положення про організацію системи внутрішнього контролю в банках України та банківських групах, затверджене Постановою Правління НБУ № 88 від 02.07.2019 р., що ілюструє [8].

Таким чином, був виконаний припис європейського законодавства про те, що компетентні державні органи повинні передбачити вимогу до фінансових установ щодо наявності адекватних механізмів управління ризиками й внутрішнього контролю.

Положення про організацію системи внутрішнього контролю в банках України та банківських групах звузило попереднє визначення суб'єктів системи внутрішнього контролю банку.

Наразі суб'єкти системи внутрішнього контролю банку визначені таким чином: рада банку, правління банку, колегіальні органи банку, бізнес-підрозділи й підрозділи підтримки, підрозділ з управління ризиками та підрозділ контролю за дотриманням норм (комплаєнс), підрозділ внутрішнього аудиту, а також керівники та працівники банку, які здійснюють внутрішній контроль відповідно до повноважень, визначених внутрішньобанківськими документами, та не входять до складу вищевказаних органів і підрозділів. При цьому інтегруючи в системі внутрішнього контролю місце посідає саме комплаєнс.

Слід окремо сказати про впровадження уніфікованих стандартів ISO. З 2014 року став доступним у першій редакції (ISO 19600: 2014 “Compliance management systems”), міжнародний стандарт з організації комплаєнс-менеджменту, а з 2021 року у новій модернізованій редакції ISO 37301:2021 “Система управління комплаєнс - Вимоги з керівництвом по застосуванню”. З 2016 року доступний стандарт ISO 37001: 2016 “Anti-bribery management systems”, Системи управління протидією хабарництву, що підтверджує [9].

З правової точки зору зазначені стандарти не є обов'язковими, як наприклад, Закон України “Про запобігання корупції” від 14 жовтня 2014 року № 1700-VII або Закон України “Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення” від 6 грудня 2019 року № 361-IX, але застосування зазначених міжнародних стандартів у практиці комплаєнсу може надати додаткових конкурентних переваг банкам, що підтверджено у [10, 11].

Банківський комплаєнс є особливою культурою, де знаходять відображення доволі чіткі принципи впровадження комплаєнс-функції:

1. Незалежність. Даний принцип впровадження функції комплаєнс складається з чотирьох окремих комплаєнс-елементів, які перебувають у тісному зв'язку один з одним:

- служба комплаєнс повинна мати офіційний статус;
- необхідно передбачити спеціаліста з комплаєнс-контролю, який відповідає за управління групою комплаєнс-контролю та координацію управління комплаєнс-ризиками;
- необхідно передбачити, щоб в учасників групи комплаєнс-контролю та відповідального комплаєнс-фахівця були відсутні ситуації виникнення конфліктів інтересів між здійсненням комплаєнс-контролю та контролем виконання персональних функцій у банку;

– у групи комплаєнс повинен бути відкритий доступ до необхідних даних та окремий бюджет для реалізації функцій комплаєнсу.

2. Офіційний статус. Нормативи, що регулюють функцію комплаєнс, потрібно прописати у внутрішньому документі банку. Нормативний акт щодо функції комплаєнс-контроль повинен містити такі положення:

- завдання та функції структури комплаєнс та обов'язки комплаєнс-спеціалістів;
- умови забезпечення незалежності комплаєнс;
- спосіб взаємодії комплаєнс-служби з іншими підрозділами з питань контролю ризиків.

3. Принцип розподілу. Функції комплаєнс розподіляються за підрозділами і призначаються відповідальні за їх виконання.

4. Чітка підзвітність співробітників комплаєнс.

5. Виключення конфлікту інтересів.

6. Доступ до будь-якої внутрішньої інформації. Служба комплаєнс може за власною ініціативою здійснювати взаємодію з будь-якими службовцями банку та повинна мати доступ до будь-яких документів, які необхідні для виконання комплаєнс-функцій.

7. Необхідне ресурсне забезпечення.

8. Взаємодія з Національним банком України як фінансовим регулятором. Дуже актуальним питанням у багатьох банків є завдання формування ефективної системи співпраці служби комплаєнс з регулятором. Усі без винятку банки при взаємодії з регулятором відчують певні складнощі, що розглянуто у [12]. Це пов'язано з наступним:

- надання документації та її розшифрування досить витратний за часом процес, а ненадання інформації у зазначений термін тягне за собою додаткові проблеми;
- у разі виникнення розбіжностей щодо суті певного документа необхідно організувати конструктивне обговорення спірних питань;
- необхідний особливий досвід та кваліфікація у питаннях узагальнення підсумків зовнішніх перевірок, особливо у ситуаціях, коли виявлено суттєві порушення.

Управлінська звітність банків щодо комплаєнс-ризиків обов'язково повинна включати звіти стосовно:

- продуктів, видів діяльності, процесів, що піддають банк значному комплаєнс-ризиків та впливають на банк у разі його реалізації, а також пропозицій щодо уникнення чи пом'якшення цього ризику;
- випадків порушення вимог законодавства України (податкового законодавства, законодавства про захист прав споживачів, трудового,

антимонопольного законодавства, законодавства у сфері запобігання та протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення, інших законів, нормативно-правових актів НБУ) та внутрішньобанківських документів під час діяльності банку, а також застосованих санкцій до банку або інших негативних наслідків у результаті таких порушень;

- випадків порушень працівниками банку кодексу поведінки (етики), результатів дослідження їх причин та заходів щодо запобігання таким подіям у майбутньому;
- випадків формування недостовірної звітності для регуляторних і контролюючих органів, а також застосованих до банку санкцій;
- значних змін у законодавстві та їх потенційних наслідків для банку;
- зовнішньої інформації щодо комплаєнс-ризиків (штрафи, накладені на інші банки; події, що призвели до погіршення репутації інших банків) та їх потенційних наслідків для банку;
- випадків конфлікту інтересів;
- проведених навчань працівників банку з питань, що належать до функцій підрозділу контролю за дотриманням норм, як вказано в [13].

Військова агресія Росії та воєнний стан в Україні призвели до чисельних законодавчих змін. Основний фокус рішень законодавця та Національного банку змістився на адаптацію нормативної бази до реалій війни.

Підвищена увага НБУ як регулятора до неухильного дотримання законодавства щодо протидії відмиванню коштів та фінансуванню тероризму зміцнює наявну практику комплаєнс та забезпечує динамічний розвиток і вдосконалення програм банків.

Загалом, впровадження системи управління ризиками – це не стільки вимога Базелю чи МВФ, скільки вимога сьогодення. Для того, щоб банківська система була захищеною як на рівні окремих банків, так і в цілому, необхідно з великою увагою ставитися до управління ризиками.

Ключовим документом щодо комплаєнс-ризиків, який розробляється та періодично (не рідше ніж один раз на рік) переглядається, є політика управління комплаєнс-ризиком, яка обов'язково повинна містити:

- мету, завдання та принципи управління комплаєнс-ризиком;
- організаційну структуру процесу управління комплаєнс-ризиком, враховуючи розподіл функціоналу учасників процесу, їхні повноваження, відповідальність і порядок взаємодії;
- підходи щодо виявлення, вимірювання, моніторингу, контролю, звітування та пом'якшення комплаєнс-ризиків;

– перелік і формат (інформаційне наповнення) форм управлінської звітності щодо комплаєнс-ризиків, порядок і періодичність/терміни їх надання суб'єктам системи управління ризиками.

Іншими важливими документами є порядок та процедури управління комплаєнс-ризиком, що мають включати:

– процедури щодо виявлення, вимірювання, моніторингу, контролю, звітування та пом'якшення комплаєнс-ризиків, включаючи інструменти/індикатори, що використовуються;

– процедури та процеси забезпечення відповідності діяльності банку вимогам законодавства, включаючи законодавство у сфері запобігання та протидії легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму й фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення та внутрішньобанківських документів під час діяльності банку;

– процедуру забезпечення контролю за достовірністю фінансової та статистичної звітності;

– процедуру навчання працівників банку з метою забезпечення їх обізнаності з питань, що належать до функцій підрозділу контролю за дотриманням норм (комплаєнс) законодавства України та внутрішньобанківських документів;

– чітке розмежування функцій управління комплаєнс-ризиком та операційним ризиком з метою уникнення їх дублювання, а також механізм співпраці між працівниками, які виконують функції управління цими ризиками;

– порядок обміну інформацією між учасниками процесу управління комплаєнс-ризиком, включаючи види, форми й терміни подання інформації, як вказано в [14].

На практиці підрозділ комплаєнсу з метою виявлення та вимірювання комплаєнс-ризиків використовує інформацію з таких джерел:

– від працівників банку в межах механізму конфіденційного повідомлення про неприйнятну поведінку/порушення в діяльності;

– з бази внутрішніх подій операційного ризику;

– зі скарг клієнтів;

– з особистого звернення працівників чи третіх осіб до підрозділу з контролю за дотриманням норм;

– зі звітів підрозділу внутрішнього аудиту та перевірок зовнішніх аудиторів;

– від регуляторних та контролюючих органів (про результати інспекційних перевірок, накладені штрафи, встановлені порушення законодавства України);

– з інших джерел інформації, отриманих у процесі діяльності.

За результатами здійсненої діяльності подаються звіти щодо оцінки комплаєнс-ризиків.

Особливо ефективним комплаєнс буде при наявності ефективної культури корпоративного управління. Персонал служби комплаєнс повинен добре знати закони, правила та стандарти, що стосуються управління комплаєнс-ризиками, та їх практичний вплив на діяльність банку. Професійні вміння та навички комплаєнс-фахівців, особливо щодо відстеження останніх змін до законів, правил та стандартів банківської діяльності, повинні підтримуватися шляхом організації регулярної систематичної освіти та навчання. Комплаєнс насправді починається з вищого керівництва банку, враховуючи постійну підготовку, перепідготовку, навчання та атестацію персоналу відповідно до вимог системи комплаєнс.

Практика банківського комплаєнсу свідчить про те, що нерідко його реалізація зустрічає опір зі сторони бізнес-підрозділів, іноді з боку вищого керівництва, оскільки може йти врозріз з інтересами бізнесу: служба комплаєнс може «відсікати» партнерів і клієнтів, які мають сумнівну репутацію, забороняти проведення певних операцій тощо. Тому необхідно вибудовувати організаційну структуру таким чином, щоб наділити службу комплаєнс всіма необхідними правами та повноваженнями, а її персонал повинен мати високий статус в ієрархії банку та незалежність щодо прийняття рішень.

Не слід абсолютизувати комплаєнс (комплаєнс для банку, але не банк для комплаєнсу). Дуже важливо розуміти, що існує межа, за якою функція комплаєнс не тільки мінімізує ризики, а й обмежує банківський бізнес. Слід визначати сфери, де ризики комплаєнс присутні найменшою мірою і де банк не може дозволити собі здійснювати діяльність. Правильне позначення цієї межі, без її зміщення в той чи інший бік, сприяє найбільш ефективній організації робочого процесу, без конфліктів з іншими підрозділами та з мінімізацією ризику.

Підсумовуючи, вкажемо, що управління комплаєнс-ризиками поступово має перетворитися на основну навичку, якою володіє кожен банк у сучасній жорстко регульованій галузі. Потужна незалежна функція комплаєнсу зменшує ризики, пов'язані з правовими або нормативними санкціями, фінансовими втратами або втратами репутації, яких банк може зазнати внаслідок невиконання ним відповідних законів, правил і стандартів.

Але, на погляд авторів, для того щоб усі ці зміни запрацювали сьогодні і не залишилися формальністю на папірці або в електронних копіях документів, необхідно чітко сьогодні визначити наступні кроки.

Перше – продовжити діалог між банками та НБУ стосовно термінів впровадження окремих вимог. Це завдання для банківських асоціацій.

Друге – не всі банки сьогодні знаходяться на однаковому рівні підготовки до змін, і потрібно буде надавати консультаційну та експертну підтримку малим банкам.

Третє – при створенні наглядових рад державних банків не має бути політичного аспекту.

І четверте. Необхідно сьогодні всім: і банкам, і менеджменту банків, і Національному банку України, і представникам ЗМІ – інформувати суспільство про всі законодавчі і нормативні зміни, які набувають чинності на ринку.

Висновки. Виходячи з проведеного авторами дослідження, можна зробити висновок, що комплаєнс є необхідною складовою успішного функціонування банків в умовах сучасного динамічного фінансового середовища. Запровадження і подальше функціонування даної системи в банку є недешевим задоволенням, проте її відсутність може коштувати банку ще дорожче. Адже потужна незалежна функція комплаєнсу зменшує ризики, пов'язані з правовими або нормативними санкціями, фінансовими втратами або втратами репутації, яких банк може зазнати внаслідок невиконання ним відповідних законів, правил і стандартів, що їх встановлює фінансовий регулятор.

В умовах глобалізації ринку і постійних змін законодавства цінність банківського комплаєнсу з кожним роком зростає. Банківський комплаєнс важливий з точки зору дотримання законодавства та внутрішніх вимог у діяльності банку. І тому поступово комплаєнс перетворився на необхідний елемент системи корпоративного управління банку, який дозволяє залучити нових клієнтів, інвесторів і партнерів, що сприяє досягненню стратегічних і тактичних цілей банку. Необхідно наділяти службу комплаєнс всіма необхідними правами та повноваженнями, а її персонал повинен мати високий статус в ієрархії банку та незалежність щодо прийняття рішень. В такому випадку можна очікувати від банківського комплаєнсу найкращих результатів.

Література:

1. Basel Committee on Banking Supervision Consultative Document The compliance function in banks. URL: <http://www.bis.org/publ/bcbs103.html>.
2. The Sarbanes-Oxley Act of 2002 (SOX). URL: <https://www.soxlaw.com/>
3. Griffith, S. J. (2016). Corporate Governance in an Era of Compliance. William & Mary Law Review, 57, 2075-2140.
4. Miller, G. P. (2020). The Law of Governance, Risk Management, and Compliance. 3d ed. New York : Wolters Kluwer.
5. Вольфсберзька настанова стосовно підходу на основі ризиків до управління ризиком відмивання доходів. Законодавчі і нормативні акти з банківської діяльності. Київ. НБУ, 2009. Вип.8. С.71-75.
6. Про схвалення Методичних рекомендацій щодо вдосконалення корпоративного управління в банках України: постанова Правління Національного банку України від 28.03.2007 р. № 98 URL: https://old.bank.gov.ua/control/publish/category?cat_id=51512.

7. Постанова Правління НБУ «Про затвердження Положення про організацію внутрішнього контролю в банках України» №867 від 29 грудня 2014 р. URL: https://bank.gov.ua/ua/legislation/Resolution_29122014_867

8. Постанова Правління НБУ «Положення про організацію системи внутрішнього контролю в банках України та банківських групах» №88 від 2 липня 2019 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0088500-19#Text>

9. ISO 37001: 2016 «Anti-bribery management systems». URL: <https://www.iso.org/standard/65034.html>

10. Примостка Л.О. Ризик-орієнтоване управління банківською діяльністю. Фінансові послуги. Наук-практ. Журнал. К.: КНУ ім. Т.Шевченка. 2018. №3. С. 2-6

11. Москаленко Н. В. Теоретичні аспекти запровадження комплаєнс-контролю в Україні. Економічний вісник. Серія : Фінанси, облік, оподаткування. 2018. Вип. 2. С. 106-112.

12. Білошапка В.С., Охрименко І.Б. Регуляторний та комплаєнс-контроль в управлінні операційними ризиками банку. Актуальні питання у сучасній науці. № 1(7). 2023.с.13-34

13. Матвеев П.С., Можаровський М.Ю. Теоретико-правові засади комплаєнс-заходів суб'єктів господарювання в Україні. Актуальні проблеми держави і права. № 90.2021. с.113-125

14. Теленик С.С. Щодо визначення поняття інфраструктурного комплаєнсу об'єктів критичної інфраструктури. Право і суспільство. 2020. № 2. Ч. 2. С. 222–235

References:

1. Basel Committee on Banking Supervision Consultative Document The compliance function in banks. Retrieved from: <http://www.bis.org/publ/bcbs103.html>.

2. The Sarbanes-Oxley Act of 2002 (SOX). Retrieved from: <https://www.soxlaw.com/>

3. Griffith, S. J. (2016). Corporate Governance in an Era of Compliance. William & Mary Law Review, 57, 2075-2140.

4. Miller, G. P. (2020). The Law of Governance, Risk Management, and Compliance. 3d ed. New York : Wolters Kluwer.

5. Vol'fsberz'ka nastanova stosovno pidkhodu na osnovi ryzykiv do upravlinnya ryzykom vidmyvannya dokhodiv. Zakonodavchi i normatyvni akty z bankivs'koyi diyal'nosti. Kyiv. NBU, 2009. Vyp.8. S.71-75 [in Ukrainian]

6. Postanova pravlinnia NBU Pro shvalennia metodychnyh rekomendatsiy z vdoskonalennia korporatyvnogo upravlinnia v bankah Ukrayiny vid 28.03.2007. № 98 [Resolution of the Board of the National Bank of Ukraine on the approval of methodological recommendations for Improving Corporate Governance in Ukrainian Banks: dated March 28, 2007 No. 98] Retrieved from https://old.bank.gov.ua/control/publish/category?cat_id=51512. [in Ukrainian]

7. Postanova Pravlinnya NBU «Pro zatverdzhennya Polozhennya pro orhanizatsiyu vnutrishn'oho kontrolyu v bankakh Ukrayiny» №867 vid 29 hrudnya 2014 r. Retrieved from: https://bank.gov.ua/ua/legislation/Resolution_29122014_867 [in Ukrainian]

8. Postanova Pravlinnya NBU «Polozhennya pro orhanizatsiyu systemy vnutrishn'oho kontrolyu v bankakh Ukrayiny ta bankivs'kykh hrupakh» №88 vid 2 lypnya 2019 r. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0088500-19#Text> [in Ukrainian]

9. ISO 37001: 2016 «Anti-bribery management systems». Retrieved from: <https://www.iso.org/standard/65034.html>

10. Prymostka L. (2018). Ryzyk-orientovane upravlinnia bankivskoyu diyalnistiu [Risk-based management of banking activities]. Finansovi poslugy. Financial services. K.: KNU by Shevchenko. №3. pp. 2-6. [in Ukrainian]

11. Moskalenko N. (2018). Teoretychni aspekty zaprovadzhennya komplayens-kontrolyu v Ukrayini [Theoretical aspects of the introduction of compliance control in Ukraine]. Ekonomichnyy visnyk. Seriya : Finansy, oblik, opodatkovannya. 2018. Vyp. 2. pp. 106-112. [in Ukrainian]
12. Biloshapka V., Okhrimenko I. (2023). Rehulyatomyy ta komplayens-kontrol' v upravlinni operatsiynomy ryzykamy banku. [Regulatory and compliance control in the management of operational risks in a bank]. Aktual'ni pytannya u suchasniy nausti. №1(7). pp.13-34. [in Ukrainian]
13. Matvyeyev P., Mozharovs'kyi M. (2021). Teoretyko-pravovi zasady komplayens-zakhodiv sub'yektiv hospodaryuvannya v Ukrayini [Theoretical and legal ambush of compliance-entries into the subjects of government in Ukraine]. Aktual'ni problemy derzhavy ta prava. №90. pp.113-125. [in Ukrainian]
14. Telenik S. (2020). Shchodo vyznachennya ponyattya infrastruktturnoho komplayensu ob'yektiv krytychnoyi infrastruktury [How to define the understanding of infrastructure compliance of critical infrastructure facilities]. Pravo ta suspil'stvo. № 2. CH. 2. pp. 222-235[in Ukrainian]